

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Hulzen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Mr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Grootegast; D. Stroo, Bassum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visée, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen; voor medewerkers: rechtstreeks aan hen of aan de administratie.

Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes. Tel. 2424 — Postrek. Nummer 406040 ten name van „DE REFORMATIE“, GOES.

Abonn.: f 4.— per halfj., buitenl. f 10.— per jaar; losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling. Advertentiën: 20 cent per m.m.

INHOUD: Hoofdart.: Pelikaan of lam? — Uit de Schrift: De geboorte van Jezus Christus, den door Job begeerden reine uit den onreine (Job, 14:4; Luc. 2:7). — Gedicht. — Kerk. leven: Maria, de moeder van onzen Heere Jezus Christus, 3. — Christelijke stijl in onzen huis-

selijken zang. — Adventslied? — Gedicht. — Zending en Evang. De kwestie van het Evangelistenambt, 9. — Lit. en Kunst: Van twee werelden. — Aan een jongeren tijdgenoot: Tusschen kerkelijke vrijheid en politieke onvrijheid. — Prof. Dr K. Schilder 60 jaar. — Kerknieuws.

zen" bijbel niet. In onzen bijbel (de Vulgata) staan diezelfde woorden, als welke ook boven den boomstam van Bonaventura's geschrift, in tekening, aangebracht zijn. Ook de Vulgata kent precies dezelfde woorden: Similis factus sum pellicano. Ik ben gelijk geworden aan een pelikaan. Dat is nl. in de Vulgata de vertaling van Ps. 102:7. Dat is 66k de opvatting van de Septuagint: „homoiōthēs pelikani erēmikōi“. En nog de jongste, veelszins uitnemende, maar natuurlijk sterk aan de traditie gebonden roomsche vertaling leest daar: Ik ben als een pelikaan der woestijn.

Dezelfde roomsche vertaling geeft evenwel in een noot al een wenk, die nuttig heeten mag: op den pelikaan volgt de uil:

Ik ben als een pelikaan der woestijn,
En als een uil tussen puinen. —

en dan staat er deze kanttekening bij: beelden van eenzaamheid en jammer. De offerende liefde is dus al uit het beeld weggewerkt; een „pelikaan tussen ruïnes“ is wel wat anders dan de pelikaan in een prachtig nest boven op een boom des levens, in welks bladeren zich de volkeren verheugen. De Statenvertaling heeft: roerdomp, Noordt-zij ook. „De roerdomp in de steppe“, die „vergeefs roept om water“. Als wij in de kerk zingen:

Ik gelijk in 't eenzaam kwijnen,
Aan den roerdomp der woestijnen.

of als onze vaders, met Datheen aanhieven:

Den Roerdomp ick ghelijc schijne,
Die stil woont in der woestijne.

dan laat de fijne, maar roomschgezinde Vondel, ons alleen zoo zingen; hij zegt het zóó:

Ik scheen
Een geest, en vel, en been:
Of als, in een woestijne,
De pelikaens natuur,
Of nachtrave, in den muur.

Ja, die vertaling met „pelikaan“ heeft, in de middeleeuwen en later, al wat op haar geweten. De „eenzaamheid“, die in psalm 102 ongetwijfeld het punt-van-vergelijking is, heeft in de voorstelling langzamerhand het veld moeten ruimen voor den prónk van een pelikaan-in-vollen-bloei: ze voedt haar jongen; en tenslotte zou dit, in d i e n e r in de natuur een voeding met meer-dan-melk, met bloed dus, bestond, een ordentelijk feest zijn. Maar de dichter van psalm 102 is van de f e e s t e n even ver verwijderd als uien in ruïnes, of als de man van psalm 42, die zijn tempelvolk nergens meer treffen kan.

Waarom hebben de middeleeuwen dat beeld van den pelikaan zoo streng vastgehouden?

Omdat het fabuleerde.

En bij fabuleuze prediking of symboliek worden de grenzen uitgewischt; dat geldt ook van de pelikaan-poëzie, Pelikaan en Phoenix, die komen straks naast elkaar; van beide vogels worden de beelden op de gevoelige plaat straks door elkaar geprojecteerd. Jansenius (van Gent) schrijft een commentaar op de Psalmen, waarin aangaande den pelikaan alle mogelijke geleerdheid wordt geventileerd; maar juist daarom te meer valt het op, dat van het heele verhaal van dat bloed uit de borst van het moederbeest geen letter wordt doorgegeven. Hij verliest zich in duizend-en-één bijzonderheid, haalt Aristoteles erbij, en Cicero, en Plinius, en Hieronymus, en Grego-

PELIKAAN OF LAM?

(BIJ HET KERSTFEEST).

De scholastieke mysticus Bonaventura heeft een verhandeling geschreven, die ons in deze Kerstdagen bezig houden kan, om tegenover zijn menigerlei drolling weer te beter den rechten gang der schriftuurlijke gedachtenisviering te vinden.

Genoemde verhandeling heeft tot opschrift: de Boom des Levens. En in de spaansche editie, die in Madrid (Bibl. de Autores Cristianos, 1946) bezorgd is, wordt, tegenover titelpagina en tegenover bl. 281, in deel II van deze Bibl., een symbolische tekening gegeven van dien boom des levens. Ge vindt een stam, takken, bladeren bij menigte. Elk blad draagt een opschrift, aanduiding van een moment uit de volheid, die in Christus is, of althans geacht wordt te zijn, binnen den kring der spaansche hoogleraren en ordebroeders, die voor de uitgaaf zorgden. De tekening, zoo staat er onder, is geïnspireerd door Bonaventura's verhandeling zelf.

We zullen ons niet begeven in de opschriften van al die bladeren aan dien boom. Eén ding slechts vraagt voor vandaag de aandacht: de tekening van den stam.

Onder aan den stam ziet ge de wortels, die de boom slaat..... in den grond. Daarbij staat: Origo. — de oorsprong van den boom des levens. Dan, daarboven, de stamverdickking: opschrift: Levensboom. Daarbij het opschrift: Passio, het Lijden. Boven dat opschrift, uitgestrekt op den stam, het bekende beeld van het crucifix: de Christus, aan het kruis geslagen. Daarboven het opschrift: Glorificatio, Verheerlijking.

En dán wordt, en nu komen we aan ons doel, de stam afgesloten door een vogelnest. In dat nest een vogel, met breed uitgespreide vlerken. Zijn snavel boort zich op de tekening in de eigen borst; met roode inkt vindt ge dan ook een enorme bloedvlek op die borst geteekend: de scherpe snavel van den vogel heeft de borst opengebroken: het bloed vloeit eruit. Zooals het bloed vloeit uit handen, voeten, en zijde van den aan het hout geslagen Christus, zoo vloeit het bloed óók uit die vogelborst. Daarboven staat: Similis factus sum Pellicano: ik ben gelijk geworden aan een pelikaan.

Daar staan we ineens voor onze kerstthema's: moeten we voortaan op Kerstfeest aan den pelikaan onze beelden ontleenen?

Hoe het u gegaan is, lezer, weet ik niet; wat mij betreft, ik herinner mij niet, ooit uit gereformeerden mond op het kerstfeest over den pelikaan te hebben hooren spreken.

Is dat achteruitgang? Moeten we terug? Doen we misschien beter, het beeld van het Lam, dat, om geslacht te kunnen worden, in de wereld ingedragen werd, te vervangen door dat van den pelikaan, die zijn bloed geeft, ten bate van anderen?

Want, dat het dáá r o m te doen is, zult u wel weten. In Haarlem is ook een op de Grootte Markt uitkomend gebouw, het is er althans geweest, waarop een

pelikaan, met gretige jongen, drinkend uit die wond. De vogel is namelijk tot symbool geworden van offerende liefde.

Ook wie geen ornitholoog is, kan zich wel veilig verlaten op wat ik uit een amerikaansche encyclopaedie hier afschrijf: de gewone pelikaan is een vogel, ter grootte van een zwaan, al lijkt hij veel groter door de grootte van den snavel, en de quantiteit van de veerenmassa. Des avonds rust het dier uit, met den snavel op de borst. Nu is de kromming aan het eind van den langen snavel rood van kleur. Dit, aldus bedoelde encyclopaedie, kan de aanleiding geweest zijn voor de legende, dat de pelikaan zijn jongen voedt met het bloed uit eigen borst. Vandaar dan ook de plaats, die de pelikaan in de kunst en de symboliek gekregen heeft: men neemt aan, dat het beest opzettelijk zijn eigen lichaam in de borststreek openpikt, zichzelf verwondende, om zijn jongen te kunnen voeden met eigen bloed. Wat elders de moedermelk doet zonder directe pijn, dat doet hier het niet zonder pijn uitgestooten moederbloed: bloed is meer dan melk. Er is hier een offer in, niet maar van „charity“, of liefde, maar van bewust, vrijwillig lijden.

Aan het heele verhaal is dus niet meer waarde toe te kennen, volgens deze encyclopaedie, dan die van een trok f a b u l e u z e „natuurlijke historie“ uit de middeleeuwen.

In dien tijd is dan ook de pelikaan het symbool geworden van den Heiland. De pelikaan is nu het symbool van Christus, wijl het dier de „pietas“, de toegewijde zorg, verbeeldt.

De nieuwere „natuurlijke historie“ geeft om het verhaal niet veel: al wordt erkend, dat het gegeven misschien toch wel op een of ander stukje realiteit terug kan zijn gegaan; er zijn vogelsoorten, zegt men, waarbij de zorg voor de voeding van den partner (niet eens: het jong) het beeld van bijzondere hulpvaardigheid vertoont; en men heeft flamingo's waargenomen, die andere dieren voedden met een fluidum, dat bij microscopisch onderzoek bloedlichaampjes bleek te bevatten. Maar vandaar tot die vrijwillig opengereten moederborst is natuurlijk meer dan één stap.

Wanneer we nu vragen: pelikaan of lam?, dan is het antwoord herhaaldelijk geweest: waarom zoudt ge hier moeten kiezen, het één óf het ander? Ettelijke crucifixe vertoonen het beeld van lam en pelikaan t e g e l i j k: het lam aan den voet, de pelikaan aan den top van het crucifix. Kan dat zoo niet, als het „toch maar symboliek“ is? Wie gaat de broeders van de symbolische kunst aan allerlei voorschriften binden?

Misschien werpt iemand tegen: dat motief van het lam is aan den bijbel ontleend, maar dat van den pelikaan niet; en dáá r o m zeg ik: geen pelikaan, wel het lam.

Maar roomschen zullen tegenwerpen: u kent „on-